

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและสภาพของปัญหา

“ความรู้เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อชีวิต” (Rousseau, 1963: 42) และ “หากจะให้ประเทศใดประเทศหนึ่ง มีพลเมืองทั้งที่ไร้ความรู้และมีอิสระเสรีด้วยในเวลาเดียวกันนั้น ไม่เคยมีมาในอดีต และจะไม่ปรากฏขึ้นในอนาคตเป็นแน่นอน” (คำกล่าวของ Thomas Jefferson ในจดหมายที่เขียนถึง Charles Yancey อ้างใน พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2541: 1) คำกล่าวทั้งสองข้างต้น เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในเรื่องนี้

ประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย การที่ประชาธิปไตยจะทำหน้าที่ได้ดีและมีประสิทธิภาพ จำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในข่าวสารข้อเท็จจริงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นข่าวสารความรู้เกี่ยวกับสถาบันทางการเมือง กระบวนการทางการเมือง สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน ปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน และจุดยืนของผู้นำทางการเมืองของแต่ละคน ฯลฯ ซึ่งในโลกแห่งความเป็นจริงในปัจจุบันนี้ ความรู้ทางการเมือง อำนาจทางการเมือง อำนาจทางเศรษฐกิจและอำนาจทางสังคม ต่างเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน ดังนั้นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นภายใต้บริบทของสังคมที่อยู่รอบๆ ตัว จะช่วยให้ประชาชนสามารถเชื่อมโยงผลประโยชน์ส่วนตัวและผลประโยชน์ของกลุ่มเข้ากับประโยชน์ของสาธารณะได้ นอกจากนี้ยังพบว่ายิ่งข่าวสารทางการเมืองแพร่กระจายไปสู่ประชาชนได้กว้างขวางและเท่าเทียมกันมากเท่าไร ก็จะทำให้การทำงานของรัฐบาลหรือการปฏิบัติราชการ สะท้อนสาธารณะประโยชน์ของพลเมืองได้มากขึ้นเท่านั้น

เจอร์เกน ฮาเบอร์มัส (Jurgen Habermas) กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ “ทฤษฎีการปฏิบัติการของการสื่อสาร” ว่า มาตรการที่ทำให้ประชาธิปไตยบรรลุผลก็คือการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลต้องร้องให้พอดีกับจำนวนข่าวสารความรู้ที่พวกเขามี (Habermas, 1984) นอกจากนี้ หลักการของประชาธิปไตย คือ การประสานแนวคิดหรือทางเลือกต่างๆ ของแต่ละบุคคลหรือแต่ละกลุ่มบุคคลเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันที่พอเหมาะพอดีซึ่งจะนำไปสู่ความสมบูรณ์แห่งความคิด แต่การที่จะได้ความสมบูรณ์แห่งความคิดจากมติสาธารณะ (public opinion) ดังกล่าว จำเป็นอย่างยิ่งที่บุคคลและกลุ่มบุคคลเหล่านั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีข่าวสารความรู้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ

การที่พลเมืองมีความรู้ในข่าวสารทางการเมืองมาก ก็จะทำให้ความสมบูรณ์ของความคิดมีมาก ซึ่งจะเป็นผลดีต่อระบอบประชาธิปไตย

ตลอดช่วงกว่าทศวรรษที่ผ่านมาซึ่งถือว่าอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นยุคที่มีการตื่นตัวในเรื่องของการกระจายอำนาจประกอบกับนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการจะให้มีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นให้มากขึ้นกว่าเดิม ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐจัดให้มีการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นทุกระดับ ตลอดจนการเพิ่มบทบาทและอำนาจในการตัดสินใจของสภาท้องถิ่นให้มากขึ้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2541: 17)) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปี พ.ศ. 2538-2540 มีการยกฐานะสภาตำบลขึ้นเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มีจำนวนทั้งสิ้นถึง 6,397 แห่ง (กรมการปกครอง, 2540: 1) ซึ่งถือว่าเป็นการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นครั้งใหญ่ที่สุด มีจำนวนมากที่สุดและครอบคลุมพื้นที่มากที่สุดในประเทศไทย จึงส่งผลให้นักวิชาการปัญญาชน จำนวนมาก ได้ถกเถียงกันในประเด็นความรู้ทางการเมืองของคนในท้องถิ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ทางการเมืองของคนในองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

ข้อถกเถียงถึงประเด็นความรู้ทางการเมืองของคนในท้องถิ่นดังกล่าวข้างต้น เกิดจากกระแสของแนวความคิดหลักสองด้าน โดยด้านหนึ่งนั้นมองว่า สภาพของสังคมไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นชนบท ยังขาดความรู้ความเข้าใจในทางการเมืองอยู่มาก จนทำให้เกิดความไม่มั่นใจในสมรรถภาพการปกครองตนเองและการทำหน้าที่ตามกระบวนการประชาธิปไตย ของคนในท้องถิ่น (ดูรายละเอียดผลการวิจัยของ วรพงศ์ ตระการศิริพันธ์, 2538: 134; พิระพล ตันทอโสภาส, 2539: 236 ; สุเมธ ธีณัติ, 2540: 152; นันทภพ เชื้ออารีย์, 2539: 143) ส่วนอีกด้านหนึ่งมองว่า ความรู้ ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนในท้องถิ่นในขณะนี้พร้อมแล้ว เนื่องจากประชาชนทุกคนสามารถที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองได้อย่างมีประสิทธิภาพคล้ายคลึงกัน ในขอบเขตความสามารถของตนเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

จากสภาพของปัญหาความรู้ทางการเมืองของคนในท้องถิ่นข้างต้น มีประเด็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

1. การรับรู้และความรู้ทางการเมืองของคนในท้องถิ่น (อบต.) เป็นอย่างไร มีความแตกต่างกันหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างกลุ่มผู้นำชุมชน กับ กลุ่มประชาชนทั่วไป

2. การกระจายตัวของข่าวสารทางการเมืองระหว่างกลุ่มของผู้นำชุมชน กับ ประชาชนทั่วไปในท้องถิ่นเป็นอย่างไร

3. ความรู้ทางการเมืองมีความสัมพันธ์ กับ การเข้าถึงอำนาจทางการเมืองหรือไม่ เพราะถ้าหากมีความสัมพันธ์กัน และถ้ามีความแตกต่างของความรู้ทางการเมืองระหว่างกลุ่มของผู้นำชุมชน กับ กลุ่มของประชาชนทั่วไปในท้องถิ่นแล้ว จะทำให้เกิดความแตกต่างของการเข้าถึงอำนาจทางการเมืองของคนทั้งสองกลุ่มด้วย และถ้าสภาพการณ์เป็นเช่นนั้นจริง จะเป็นสิ่งที่น่าเป็นห่วงว่านโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นของรัฐอาจประสบปัญหาได้ เนื่องจากการกระจายอำนาจดังกล่าวเท่ากับเป็นการเพิ่ม “ช่วงชั้นทางการเมือง (political strata)” ของคนในท้องถิ่นให้มีมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นผลให้คนกลุ่มน้อยกลายมาเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการแบ่งปันผลประโยชน์แทนคนหมู่มาก ซึ่งอาจนำไปสู่สภาพการณ์อย่างที่ โซเครตีส (Socrates, 470-399 B.C.) เคยกล่าวไว้ นั่นคือ “ประชาธิปไตยย่อมผูกเรือน ทรวดโถมหรือดกดอยไปสู่การเล่นพรรคเล่นพวก (depotism) ได้”

4. ความรู้ทางการเมือง มีความสัมพันธ์กับ ความสำนึกเชิงสังคมหรือไม่ เนื่องจากแนวความคิดเรื่องประชาสังคมนี้เป็นแนวความคิดใหม่ ที่นักวิชาการหลายๆท่าน (เช่น “สังคมมานูภาพ” ของ น.พ. ประเวศ วสี, “ธรรมรัฐ” ของ อธิยุต บุนนิต, “สังคมราษฎร” ของ เสน่ห์ จามริก , “วิถีประชา” ของชัยอนันต์ สมุทวณิช, “ชุมชนาธิปไตย” ของพิทยา ว่องกุล , “สังคมประชาธิปไตย” ของไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม, “อารยสังคม” ของอเนก เหล่าธรรมทัศน์) รวมทั้งกระทรวงมหาดไทย ได้ฝากความหวังไว้เป็นอย่างมากในการนำแนวความคิดดังกล่าวมาพัฒนาท้องถิ่น ดังนั้นถ้าหากความรู้ทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับความสำนึกเชิงสังคมแล้ว และ ถ้าสภาพการณ์เป็นอย่างข้อ 3 คือ มีความแตกต่างของความรู้ทางการเมืองระหว่างกลุ่มของผู้นำชุมชนกับกลุ่มของประชาชนทั่วไปแล้ว ก็เป็นสิ่งที่น่าวิตกว่าการนำแนวความคิดเรื่องประชาสังคม เข้ามาพัฒนาท้องถิ่นโดยปราศจากฐานของการให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนแล้ว การพัฒนาท้องถิ่นโดยองค์การบริหารส่วนตำบล จะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด

จากประเด็นปัญหาต่างๆเหล่านี้ควรได้รับการตรวจสอบอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ทั้งนี้เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบล่าสุดที่ถูกจัดตั้งขึ้น และมีจำนวนมากที่สุดด้วย จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาถึงความรู้และการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของผู้นำชุมชน และ ประชาชนใน อบต.
2. เพื่อศึกษาถึงการกระจายตัวของข่าวสารทางการเมืองระหว่างผู้นำชุมชน กับ ประชาชนใน อบต.
3. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางการเมือง กับ การเข้าถึงอำนาจทางการเมือง
4. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางการเมือง กับ ความสำนึกเชิงสังคม

สมมุติฐานของการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชาชนมีความสนใจข่าวสารทางการเมืองค่อนข้างน้อย
2. การกระจายตัวของข่าวสารทางการเมืองจากผู้นำชุมชน ไปสู่ประชาชนใน อบต. ยังมีน้อย
3. ความรู้ทางการเมือง มีความสัมพันธ์ด้านบวก กับ การเข้าถึงอำนาจทางการเมือง
4. ความรู้ทางการเมือง มีความสัมพันธ์ด้านบวก กับ ความสำนึกเชิงสังคม

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตของการศึกษาในแง่ของเนื้อหา คือ 1. ศึกษาเปรียบเทียบถึงการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ความสนใจข่าวสารทางการเมือง ความรู้ทางการเมือง ระหว่างกลุ่มของผู้นำชุมชนและกลุ่มของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) 2. ศึกษาถึงการกระจายตัวของข่าวสารทางการเมืองจากผู้นำชุมชนไปสู่ประชาชนใน อบต. 3. ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางการเมือง กับ การเข้าถึงอำนาจทางการเมือง 4. ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางการเมือง กับ ความสำนึกเชิงสังคม โดยใช้วิธีวิจัยแบบสำรวจและใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ประกอบด้วยจำนวนตัวอย่างรวมทั้งสิ้น

237 ตัวอย่าง จากกลุ่มของผู้นำชุมชนและกลุ่มของประชาชน ที่อาศัยอยู่ใน อบต.ท่ามะขาม
 อบต.วังขนาย และ อบต.ท่าไม้ จ. กาญจนบุรี

นิยามตัวแปร

ประกอบด้วยตัวแปร ความรู้ทางการเมือง การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง การกระจาย
 ตัวของข่าวสารทางการเมือง การเข้าถึงอำนาจทางการเมือง ความสำนึกเชิงสังคม ผู้นำชุมชน
 และประชาชน ซึ่งตัวแปรเหล่านี้มีความหมายที่แตกต่างไปจากความหมายโดยทั่วไป ดังนี้

ความรู้ทางการเมือง หมายถึง ความรู้ของผู้นำชุมชนและประชาชนใน อบต. เกี่ยวกับ
 เรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยผลผลิตของระบบการเมืองมีกรอบครอบคลุม 2 เรื่อง คือ
 - 1.1 ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ส.ส. ระบบใหม่ ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540
 - 1.2 ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภา อบต. ตาม พ.ร.บ.สภาตำบลและ
 องค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537และฉบับปรับปรุง พ.ศ.2542
2. ความรู้เกี่ยวกับสาระสำคัญแห่งการเมือง มีกรอบครอบคลุม เกี่ยวกับความรู้ข่าว
 สารเกี่ยวกับประเด็นปัญหาทางเศรษฐกิจของประเทศ ข่าวการดำเนินงานตามโครงการกระตุ้น
 เศรษฐกิจและจากเงินกู้มีयाชวาวา แพลน โดย อบต.
3. ความรู้เกี่ยวกับสถาบันหรือองค์กรของรัฐ หรือที่เรียกรวมๆว่า ปัจจัยนำเข้า
 มีกรอบครอบคลุมถึงเรื่อง คือ ความรู้เกี่ยวกับชื่อและตำแหน่งทางการเมืองของนักการเมืองคน
 สำคัญๆ ตลอดจนพรรคการเมืองที่สังกัด รวมถึงชื่อลือทางการเมือง และความรู้เกี่ยวกับสถาบัน
 พระมหากษัตริย์

การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง หมายถึง การรับรู้และติดตามข่าวสารทางการเมือง
 ของผู้นำชุมชนและประชาชนใน อบต. เกี่ยวกับโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจ (งบมีयाชวาวา) การ
 เสียภาษีป้าย การเสียภาษีบำรุงท้องที่ ข่าวสารเกี่ยวกับการการออกโฉนดที่ดิน ตลอดจน
 นโยบายสาธารณะที่สำคัญๆในช่วงปี พ.ศ.2542

การกระจายตัวของข่าวสารทางการเมือง หมายถึง การแผ่กระจายของความรู้ข่าวสารทางการเมืองตลอดจนนโยบายสาธารณะที่สำคัญๆ ในช่วงปี พ.ศ.2542 จากผู้นำชุมชนไปสู่ประชาชนใน อบต.

การเข้าถึงอำนาจทางการเมือง หมายถึง ผู้นำชุมชนหรือประชาชนใน อบต. ได้อาศัยกลไกทางการเมืองให้ได้มาซึ่งประโยชน์ต่างๆรวมทั้งความสะดวกสบาย ความรวดเร็ว ที่จะได้รับ เมื่อไปติดต่อกับสถานที่ราชการ เช่น ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ว่าการอำเภอ การเสนอโครงการพัฒนาตำบลที่เอื้อประโยชน์ต่อตน ความสามารถในการดึงงบประมาณต่างๆเพื่อนำไปพัฒนาท้องถิ่น การได้รับประโยชน์จากโครงการพัฒนาตำบล เป็นต้น

ความสำนึกเชิงสังคม หมายถึง ความสำนึกของผู้นำชุมชนหรือประชาชนใน อบต. เกี่ยวกับกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ทั้งในแง่ของการเข้าร่วมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรม เช่น การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ของหมู่บ้าน การเข้าร่วมรณรงค์ลดปริมาณขยะในชุมชน การเสียสละผลประโยชน์ส่วนตัวเพื่อผลประโยชน์ต่อส่วนรวม การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง รวมทั้งทัศนคติที่มีต่อกิจกรรมดังกล่าวด้วย

ผู้นำชุมชน หมายถึง สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งที่เป็นโดยตำแหน่ง เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล รวมทั้งสมาชิกสภา อบต. และที่มาจากการเลือกตั้ง รวมทั้งสิ้น 42 คน จาก อบต. วังขนาย อบต.ท่ามะขาม และ อบต.ท่าไม้

ประชาชน หมายถึง ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญใหม่ (พ.ศ.2540) ที่อาศัยอยู่ในเขต อบต. วังขนาย อบต.ท่ามะขาม และ อบต.ท่าไม้ รวมทั้งสิ้น 195 คน

ประโยชน์ที่จะได้รับ

ในปัจจุบันประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่นได้ถึง 9 มาตรา (จากมาตรา 282 ถึง มาตรา 290) ดังนั้นผลการวิจัยครั้งนี้อาจเป็นประโยชน์สำหรับการวางแผนของรัฐ เพื่อประกอบการพิจารณาว่าพื้นที่ใดเหมาะสมที่จะได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละแห่ง นอกจากนี้ผลการวิจัยยังอาจมีส่วนกระตุ้นให้รัฐได้พบวิธีการในการประชาสัมพันธ์หาสื่อหรือช่องทางที่เหมาะสม เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เห็นความสำคัญของการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองและรับรู้ข่าวสารอย่างทั่วถึงกัน ตลอดจนเพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงผลประโยชน์ที่ประชาชนควรจะได้รับจากข่าวสารมากที่สุด ซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาท้องถิ่นของไทยขึ้นเจริญเติบโตอย่างมีประสิทธิภาพ

ลำดับการเสนอเรื่อง

บทที่ 1 กล่าวถึงสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น จากนโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างเร่งด่วนตามนโยบายของนักการเมืองที่ด้านทานกระแสของการกระจายอำนาจในยุคโลกไร้พรมแดนไม่อยู่ ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจโดยไม่มีเตรียมความพร้อมของท้องถิ่น จึงก่อให้เกิดการถกเถียงในหมู่นักวิชาการว่า ท้องถิ่นมีความพร้อมที่จะรองรับการกระจายอำนาจแล้วหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความพร้อมในเรื่อง การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองความรู้ข่าวสารทางการเมือง การเข้าถึงอำนาจทางการเมืองของกลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มประชาชน มีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร นอกจากนี้ยังได้ศึกษาในประเด็นของความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางการเมือง กับ การเข้าถึงอำนาจทางการเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางการเมือง กับ ความสำนึกเชิงสังคม โดยมีกรณีศึกษาอยู่ที่องค์การบริหารส่วนตำบลที่ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดกาญจนบุรี รวมถึงนิยามตัวแปร ประโยชน์ที่จะได้รับและลำดับการเสนอเรื่อง

บทที่ 2 กล่าวถึงแนวความคิดเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง โดยนำทฤษฎีการสื่อสารมาเป็นกรอบ แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ทางการเมือง แนวคิดเกี่ยวกับความสนใจข่าวสารทางการเมือง การกระจายตัวของข่าวสารทางการเมือง การเข้าถึงอำนาจทางการเมืองและความสำนึกเชิงสังคม ซึ่งก็เป็นการนำเอาทฤษฎีประชาสังคมเข้ามาเป็นกรอบในการทำวิจัย นอกจากนี้ยังได้รวบรวมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์การบริหารส่วนตำบลในประเด็นต่างๆ ที่นักวิจัยเคยทำได้

บทที่ 3 กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งได้แก่ อบต.วังขนาย อบต.ท่ามะขาม และ อบต.ท่าไม้ เป็นการศึกษาถึงสภาพทั่วไปและ สํารวจเกี่ยวกับสภาพข้อมูลพื้นฐานที่เอื้ออำนวยต่อการรับรู้ข่าวสารของคนในท้องถิ่นนั้นๆ รวมทั้งสำรวจเครือข่ายของการสื่อสารโทรคมนาคม ของท้องถิ่น เพื่อเชื่อมโยงไปสู่เนื้อหา

บทที่ 4 ระเบียบวิธีวิจัย เป็นการอธิบายถึงขอบเขตของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประเด็นที่จะทำการวิเคราะห์ วิธีวิเคราะห์ รวมทั้งสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 เป็นการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการทดสอบสมมุติฐาน การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้เทคนิคการวิเคราะห์หลายประการ เช่น การทดสอบค่าความแตกต่างระหว่างกลุ่ม จากประเด็นต่างๆ โดยวิธีการทดสอบค่าที่ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยการทดสอบไค-สแควร์ ทดสอบทิศทางความสัมพันธ์โดยใช้ scatter plot และทดสอบค่าความสัมพันธ์โดยใช้ Pearson's Product moment Correlation ผลการวิเคราะห์นำเสนอในรูปตารางและกราฟแบบต่างๆ

บทที่ 6 สรุปผลที่เกิดขึ้นจากการศึกษาและเชื่อมโยงไปสู่สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงๆ ตลอดจนแนวทางแก้ไข รวมทั้งข้อเสนอแนะต่างๆ เกี่ยวกับการวิจัย